

B.T.

Σύγχρονη Τέχνη και Δημόσιος Χώρος

Με αφορμή μια κίνηση καλλιτεχνών στα τέλη του 2007 να αναρτήσουν τις δημιουργίες τους όχι σ' ένα συγκεκριμένο εκθεσιακό χώρο, αλλά στην ευρύτερη περιοχή των Λαδάδικων Θεσσαλονίκης, παρουσιάζεται η σύγχρονη προβληματική της τέχνης των παραδοσιακών κλειστών χώρων και των μουσείων. Παράλληλα, αναδεικνύεται ο ρόλος της τέχνης στους δημόσιους χώρους ως μια νέα μορφή επικοινωνίας. [σελ. 35-40]

Μετά από ενδελεχείς συζητήσεις - ανιχνεύσεις με τους καλλιτέχνες της κίνησης και μετεωρισμούς για το ποιο είναι το προσδοκώμενο αποτέλεσμα μέσα από τα έργα τους σε δημόσιο χώρο, η διαφορετικότητα και η ποικιλότητα της δράσης τους, ως διαχείριση μορφών συλλογικότητας, αποκάλυψαν την δημοκρατικότητα και την πολύτροπη δύναμη της συμπύκνωσης του νοήματος και των μορφών, όσον αφορά την συμβολή τους στη διαμόρφωση του δημόσιου λόγου.

Η κίνηση αποτελεί μια γεννήτρια σκέψεων και συναισθημάτων για το κοινό ενεργοποιώντας τη σύνθεση, την ανάλυση ή και τη διάλυση, μέσω της ματιάς και του

της Μαρίας Κενανίδου

Ιστορικού Τέχνης

Το κείμενο γράφτηκε με αφορμή δράσεις που έλαβαν χώρα τον Νοέμβριο 2007 με την υποστήριξη της γκαλερί VlassisArt.com στην ευρύτερη περιοχή γύρω από τα Λαδάδικα Θεσσαλονίκης

B.T.

Το ελεύθερα
προσιτό, υπαίθριο
έργο τέχνης είναι
σαφώς πιο τρωτό
και ευάλωτο από
το προστατευμένο
ενός μουσείου και
ο βανδαλισμός
που διαπράττεται
σ' αυτό, αγγίζει
κάποιο βαθύ κου-
μπί του φόβου μας

τρόπου δράσης του κάθε καλλιτέχνη, που εφευρίσκει μέσα από την επέμβασή του στο δημόσιο χώρο και την παρεμβατική παρουσία του έργου τέχνης μέσα στο αστικό περιβάλλον, μία ευκαιρία να σπάσει τη δημόσια σιωπή και να προκαλέσει δημόσιο διάλογο, διαφωνίες και συζήτηση.

Μια πόλη είναι πάντα σε μια συνεχή διαδικασία εξέλιξης, τείνοντας να προχωρήσει προς τα εμπρός ακόμη και δεδομένου ότι επαναφέρει «ιζήματα» του παρελθόντος. Το νέο ενσωματώνεται στο παλιό, ανακατασκευάζοντας και επαναπροσδιορίζοντας το δημόσιο χώρο, που εμπεριέχει το χρόνο: παρόν-παρελθόν-μέλλον, είναι το πραγματικό σημείο συνάντησης ετερογενών δυνάμεων και διαφορετικών τομέων δράσης του κοινωνικού συνόλου ενός τόπου και προκαλεί διάφορα διλήμματα πολιτικής όσον αφορά την έννοια της ποιότητας ζωής.

Η τέχνη από την άλλη, από τον ίδιο τον καθορισμό της, είναι ένα προϊόν της ανθρώπινης προσπάθειας, μια παραγωγή. Απαιτεί μια ενεργό δέσμευση στην παραγωγή των επιλογών, που δεν γίνονται αντιληπτές από τον απαίδευτο νεοέλληνα θεατή, αλλά μόνο από ένα μικρό επίλεκτο κοινό που έχει εξοικειωθεί με τον κόσμο της τέχνης. Δυστυχώς, όλο και λιγότεροι γίνονται μέτοχοι στα πολιτιστικά δρώμενα, αλλά και στην ενεργή πολιτιστική παραγωγή, τότε όπου η τέχνη εισάγει τη συνομιλία, υπενθυμίζοντάς μας ότι αυτή η συνομιλία γίνεται όλο και περισσότερο ένας μονόλογος.

Ο πολιτισμός ως τέχνη και εμείς ως άτομα και κοινότητες, διαμορφωνόμαστε κοινωνικά και οι καλλιτέχνες ως ευαίσθητοποιημένα κοινωνικά κα-

τασκευάσματα, επιθυμώντας την διακοπή αυτού του μονολόγου, επεμβαίνουν με περισσότερη άνεση στα τοπικά θέματα και τις χωρικές λειτουργίες του σύγχρονου φυσικού τους «βιότοπου»-γειτονίας. Χρησιμοποιούν δηλαδή το σοκάκι, τα σπίτια, την αγορά, το οικοδομικό τετράγωνο, στα οποία ζουν, για να ανακατασκευάσουν, αποπροσανατολίσουν και ίσως μέσα από τη δράση τους ανακόψουν την καθιερωμένη θέαση του αστικού τους μικρότοπου.

Τα ενσωματωμένα έργα τέχνης θα αναρτηθούν στην ευρύτερη περιοχή των Λαδάδικων Θεσσαλονίκης, σε δημόσια ή ιδιωτικά κτήρια και άλλα σημεία. Άμεσος στόχος της προσπάθειας αυτής αποτελεί η μείωση των αποστάσεων ανάμεσα στην αστική ιδεολογία και την τέχνη και αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τις αναγνώσεις που προτείνει στο κοινό η άμεση έκθεση των έργων και η εισβολή τους στην καθημερινότητα του αστού-θεατή.

Η έκθεση του έργου τέχνης στο δημόσιο χώρο, χωρίς τον φύλακα του μουσείου να παραμονεύει και χωρίς τις απαγορεύσεις «Μην αγγίζετε», μέσα από την αμεσότητα έκθεσής του, διαρρηγγνύει και υπονομεύει την καθεστηκυία απόσταση θέασης, υποδοχής και πρόσληψής του. Το έργο τέχνης όντας εκτεθειμένο, έρμαιο αφενός των καιρικών συνθηκών, της εκούσιας ή ακούσιας διάθεσής του από τον καλλιτέχνη σε μια διαδικασία φθοράς - μεταμόρφωσης από τον θεατή, και αφετέρου των διαθέσεων του αστού θεατή μετατρέπεται σε ένα πιο δημοκρατικό(δέκτη) μέσο επικοινωνίας μέσα από την εφήμερη ύπαρξή του έως σημείο βανδαλισμού. Έτσι από πομπός(εξουσία), όταν βρίσκεται σε ένα μουσείο ή γκαλερί, αντικαθιστά τις μουσειακές απαγορεύσεις θέασης με δεσμούς εμπιστοσύνης, καθώς τοποθετείται σε μια θέση έκθεσης λιγότερο ισχυρή.

Το ελεύθερα προσιτό, υπαίθριο έργο τέχνης είναι σαφώς πιο τρωτό και ευάλωτο από το προστατευμένο ενός μουσείου και ο βανδαλισμός που διαπράττεται σ' αυτό, αγγίζει κάποιο βαθύ κουμπί του φόβου μας. Χτυπά όχι μόνο τη ζωγραφική, το γλυπτό ή την εγκατάσταση που στόχευαν, αλλά τους δεσμούς αυτής της εμπιστοσύνης που προανέφερα.

Τα δημόσια έργα, όμως, υπονομεύουν επίσης και

B.1.

B.T.

Τα δημόσια έργα όμως υπονομεύουν επίσης και τις έννοιες της ιδιοκτησίας καθώς ο δημόσιος χώρος ανήκει στον καθένα και σε κανένα

τις έννοιες της ιδιοκτησίας, καθώς ο δημόσιος χώρος ανήκει στον καθένα και σε κανένα, προσκαλούν το κοινό να ανακαλύψει μέσα στην καθημερινή του ζωή έργα σύγχρονης τέχνης που συνδιαλέγονται με το ιστορικό, αστικό και κοινωνικό περιβάλλον της πόλης, προκαλώντας να ξανασκεφτούμε την ουσία της δημόσιας τέχνης ως εν δυνάμει πολιτικής πράξης. Μίας πολιτικής πράξης που στηλιτεύει τα φαινόμενα κοινωνικής διάσπασης, περιχαράκωσης απέναντι στην ετερότητα, κρίσης εθνικής και ιστορικής ταυτότητας, ιδιωτικοποίησης του δημόσιου χώρου. Το πρόβλημα που τίθεται είναι ακριβώς πώς να φανταστούμε την ανοιχτή πόλη ως άμεσο, ρευστό, αβέβαιο, υβριδικό χώρο συνεκφώνησης των ανθρώπινων αφηγήσεων στις δια-πολιτισμικές πραγματικότητες των σύγχρονων πόλεων και τον ρόλο της τέχνης και της διάχυσής της σ' αυτές.

Μέσα στην πληθώρα των οπτικών πληροφοριών οι καλλιτέχνες χωρίς να έχουν ως αυτοσκοπό μια επίδειξη προσωπικής καινοτομίας, προσφέρουν στο κοινό το έναυσμα να ανακαλύψει και πάλι την πόλη του μέσα από το μάτι της δικής τους ευαισθησίας, επισημαίνοντας διάφορα σημεία της και δημιουργώντας διαφορετικές σχέσεις με το καθημερινό και ιστορικό περιβάλλον. Με κοινό αίτημα και επιθυμία των καλλιτεχνών να είναι η συνέχιση της επανένταξης της τέχνης μέσα στο δημόσιο χώρο, η πόλη μας μπορεί να θεωρηθεί ως ένας φυσικός τόπος υποδοχής της σύγχρονης τέχνης.

Η τέχνη στο δημόσιο χώρο ως εφήμερη παρέμβαση με τις ιδιότητες του χωροκεντρικού (site-specific) αποτελεί μια δυναμική τοπική παρέμβαση, καθώς επαναπροσδιορίζεται διαρκώς, περνώντας από την έννοια του χωροκεντρικού σ' αυτήν του κοινωνιοκεντρικού (community-specific). Η δημόσια τέχνη, με τις γλώσσες και μορφές δράσης με τις οποίες έχει την δυνατότητα να εισχωρήσει στον κοινωνικό ιστό της πόλης, με τη σχοινοβάσια ορίων ανάμεσα στην καθημερινή και την αισθητική εμπειρία, και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί μέσα από τη μόνιμη ή εφήμερη παρουσία της να δώσει μια εναλλακτική αντίληψη του χώρου και να προσφέρει εναύσματα για μια φιλική σχέση με το φυσικό περιβάλλον.

B.T.

Δυστυχώς όμως η απουσία πολιτιστικής πολιτικής που θα έχει την δυνατότητα να αφουγκράζεται τις πολιτισμικές ανάγκες και τα εκπαιδευτικά πολιτιστικά κενά και να στηρίζει τέτοιου είδους προσπάθειες, ώστε να μην ναυαγούν οι χωρίς αντίκρισμα προσπάθειες φορέων πολιτισμού στη θεμελίωση της πολιτικής βούλησης για την προώθηση της θεσμοθετημένης έκθεσης της σύγχρονης τέχνης, είναι εναργώς αισθητή στην πόλη μας. Γιατί η παρουσία της θα σήμαινε κονδύλια για την τέχνη, ουσιαστικά μια άλλη πολιτιστική πολιτική.

Σήμερα όμως στην εποχή των χορηγών και των προσφορών η τέχνη εκφυλίζεται. Αυτή η επαιτεία προς το κράτος, η αναγωγή των χορηγών σε βασικό παράγοντα της τέχνης, η σχέση με τις τράπεζες, με τις επιχειρήσεις, οι εκδηλώσεις του επίσημου κράτους βάζουν έναν όρο συναλλαγής και μικροπολιτικής. Επιβάλλουν στη τέχνη τους όρους της αγοράς, καθώς το κράτος δεν συντηρεί όπως θα έπρεπε τους θεσμούς, ούτε εμπιστεύεται στοιχειωδώς με αξιοκρατία τους θεσμούς αυτούς.

Παρόλα αυτά σε πιο τοπικό φάσμα οι πρόσφατες εξελίξεις στη δημόσια τέχνη καταδεικνύουν τώρα μια έκκληση σε μια πιο φιλική έννοια του κοινού υπό μορφή κοινοτικών τεχνών. Αυτή η διαλογική προσέγγιση, εντούτοις, διακινδυνεύει συχνά την πολιτική πολυπλοκότητα υπέρ μιας πιο αθώας ιδέας της ταυτότητας μιας κοινότητας. Σε πολλές περιπτώσεις τέτοια δημόσια τέ-

Σήμερα όμως στην εποχή των χορηγών και των προσφορών η τέχνη εκφυλίζεται. Αυτή η επαιτεία προς το κράτος, η αναγωγή των χορηγών σε βασικό παράγοντα της τέχνης βάζει έναν όρο συναλλαγής και μικροπολιτικής.

B.T.

χνη δημιουργείται αυθόρμητα στο αστικό περιβάλλον, συχνά χωρίς τη συγκατάθεση των αρχών ή στην περίπτωση του πολιτικού αγώνα, κατά των νόμων, ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο κοινωνικής χειραφέτησης ή επίτευξης ενός πολιτικού στόχου.

Τα έργα τα οποία περιλαμβάνουν οικονομικές, κοινωνικές, ψυχολογικές και οικολογικές πτυχές, δεσμεύουν και προτείνουν εκείνη την ιδέα, ότι ίσως κάποτε καταφέρουμε να διαμορφώσουμε τους εναλλακτικούς τρόπους του δημόσιου προγράμματος τέχνης και την χρησιμοποίησή της ως εκπαιδευτικό εργαλείο.

Η όλη προσπάθεια αποτελεί μια υπενθύμιση για το πώς στη εποχή μας η διαχείριση της κοινής γνώμης προέρχεται από μία διανοητική ακαμψία και προτείνει τρόπους και προσπάθειες με τους οποίους μπορούμε να καλύψουμε γνωσιολογικά κενά που υφίστανται από την ευδιάκριτη έλλειψη πολιτιστικής εκπαίδευσης των ακροατηρίων. Αποτελεί μια έκφραση αποδοκιμασίας που προκαλεί το σχόλιο, τις αντιδράσεις, στην πολιτιστική περιβαλλοντική ανεπάρκεια της πόλης μας, στη διατήρηση ενός «κοινωνικού κενού» όπου επιχειρείται να υλοποιηθεί καλλιτεχνικά μια νέα ουτοπία επικοινωνίας.